

Libel M. coll. Sept. 2. 1877.
helenus et Collatione
pini gattielis et ceteris et ceteris

3544
726m
1

AZ ISTENI GONDVISELÉSNEK HEGYE,

Mellynek árnyéka alatt, midőn fokfelől a' méltatlanságok-
nak sebes nyílaitól érdekeltetett fíve sebhethnék.

BOROS JENŐI

TEKINTETES NEMZETES

TISZA LÁSZLÓ URAMNAK,

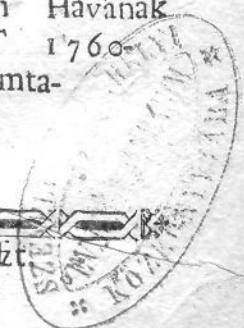
Halla SZÉK-VÁROSÁBAN a' Papi Generalis Szent
SINAT, és külső Rendből-is állott Szent Gyülekezet
előrt a' Reform. Templomban, a' maga 's más kegyes
Lelkeiknek meg-enyhíttetésekre az ISTENI-GONDVISE-
LÉSRŐL egy tsekély Tanítást, az akkori Tanításra
és *Disputatio*ra el-intéztetett *HELVETICA*
*CONFESSIO*nak VI. Rézéből.

BEREGSZÁSZI MÓYSES,

A' DÉESI Reform. Szent EKLÉSIÁnak egyik L. Páfzto-
ra, és ugyan a' Déési *Ven. Diocesis*nek méltatlan Seniora
által. M DCC LIX. Éztendőben, Sz. Iván Havának
24. Napján. Mellynek a' M. VÁSÁRHELYT 1760-
dikban *celebrált SYNODUS*sában ki-nyomta-
tására magát fívesen ajánlá.

KOLOSVÁRATT,

Nyomt. PÁLDI ISTVÁN által, 1761. Ézt.

CICERO de Responsis Aruspicum.

NOS nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec caliditate Penos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipsô, hujus Gentis & terræ domesticô, nativôquè sensu Italos ipsos & Latinos; sed pietate ac Religione, atquè hac una Sapientiâ; quod Deorum immortalium Numine, omnia Regi, Gubernarique perspeximus, Omnes gentes Nationesquè superavimus.

'SOLT. XXXVII: 5, 6.

Hagyjad az URra a' te útaidat és bízzál ő benne és Ő megtselekezi, És ki-bozza a' te igazságodat mint a' Napot, és a' te ítéletedet miként a' Délt.

Az Eftendőnként *Generalis* Sz. *Sinodusok*ban közönséges
Tanításokra és *Disputatiók*ra rendeltetett *HELVETICA*
*CONFESSIO*nak VI. Részében le-tétetett ISTENI
GONDVISELÉSről való dolgoknak meg-visgálta-
tásokra intéztetett

SZENT TEXTUS.

I. MOS. XXII. ψ. 14.

יהוה יראה אשר יאמר
היום בהר יהוה יראה

Magyar Fordítás.

Az UR gondot visel. Az URnak Hegyén gondot viselnek rólla.

Ma' Tudománnal ékeskedett, Böltsefséggel
az egész Tudós Világ előtt el-is hírefe-
dett Egyiptomi Böltsek felől, ez az hír
közönségesé tétetett, hogy ők az ő
Természeti dolgokból egyben füzött Tu-
dományok által, nem csak a' Természetben el-rejtetett
A 2 mély-

mélységes titkokat; de még az ISTENnek hagyományait és mélységes titkait 's nagyságos dolgait ki-fejezni 's ki-rajzolni kézzel voltak. Innen oftán, ezt meg-hallván, ami' Természeti dolgokban Böltsekedett *Pythagorás* és a' *Philosophusok* Fejedelmek vagy Istenek: *Plátó*, ezeneknek mint Földi Isteneknek zemléltetésekre elmenni, és Böltsefségekben magokéva tenni serénykedtek; sőt még az ISTENnek ama' nagy Embere a' Móyses-is ezeknek Tudományokban gyarapodni igyekezett. A' kik-is mikoron a' mindeneket látó ISTENT le-akarták volna rajzolni, elő töttek, aranyból vagy ezüsből kézfíttetett egy Királyi páltzát, a' mellynek lefelé hajlott felső végében helyhezttettek egy aláfelé néző világoskodó zemet. A' mellyel is kinek, kinek jelentették, hogy vagyon egy mindeneken Uralkodó és mindeneket zemlélő KIRÁLY egy *Numen providum*, a' ki az egész Világot birja, igazgattya és zemléli.

Mert ugyan is a' Királyi páltza *insigne*je volt a' Királyoknak eleitől fogva; a' *Világoskodó zem*, hogy azok mindenfelé látnak, és jele és zímere volt ez a' Királyi páltza; a' mindeneken tellyes hatalommal Uralkodó KIRÁLY *Universalis Providentia*jának.

Innen lett az, hogy a' Görögök-is a' mindeneket igazgató ISTENről midőn gondolkoztanak, azt nevezték *θεος*nak a' *θεωρειν*, *Contemplari*, minthogy Ő Felsége az Égből mindeneket zemléli, és a' kinek zemme látása nélkül semmi nem lehet az Ég alatt.

Erre nézett az *Arafok*nak és *Muhammedínusok*nak *Mattazelita* nevű el-terjedett nagy *Szék*iek, Rendjek; a' melly azt állattya: Hogy a' mindeneket zemlélő ISTEN, láttya és tudja, tsak egy Fa-levélnék-is le-esését,

sét, és egy Hangyátskának-is mozgásait; akármit mon-
dott légyen *Epicurus* és mások-is, hogy az ISTEN
csak az Égnek farkánál forog és fe magunkat, fe más
dolgokat nem észlel. Akármint kétségeskedett légyen
Claudianus, így szólván:

*Saepe mihi dubiam traxit sententia mentem
Curarent superi terram, an nullus inesset Rector.*

Akármit tartottanak légyen *Protagoras*, *Diagoras* és *Athenogoras*. De *Cicero*, *Socrates*, *Seneca*, és más Pogá-
nyok el-hitették magokkal; hogy vagyon egy *Supremum*
Numen, a' ki tudója csak mozdulásunknak-is; Sőt az
Athene Városbéli Pogány Poéták, hogy az ISTENnek
Nemzeri. *Dei genus opus ejus sunt*. Act. xvii. 28. mint-
ha mondták volna: Az ISTEN nem csak a' *Macro-*
cosmusra; hanem a' *Microcosmusra*-is ki-terjeszti a' maga
ISTENi erejét. *Plato* annyira terjeszti ezt az ISTEN-
nek erejét, hogy ez álmélkodásra méltó: midőn azt
mondja:

*Spiritus intus alit, totamque infusus per artus
Mens agitat molem, et toto se corpore miscet,
Inde hominum, pecudumq; genus vitaeq; volantum.*

Utánna *Virgilius Poeta* Pogány lévén el-meri mondani:

*Deum namque ire per omnes
Terras, tractusque maris, Coelumque profundum.*

Sőt *Lucanus* erre fokadott ki.

Jupiter est, quodcumque vides, quocumque moveris.

De hadjuk-el mi mind ezeket, nézzünk bé az IS-
TENnek Könyvébe, avagy nem tapasztaljuk-e a' Felső-
ges ISTENnek mindenek-et látó szemét és bölts igazgató-

sának rendét és erejét; nevezetesen az ő Uralkodása alatt igazgattatott *Theocratiájában*, Seregén az Izraelnek Népen; Midőn Egyiptomból hatalmas kézzel ki-fabadítatott, a' Veres Tengeren Száraz lábakkal által iktatott, a' Pufztában tsudálatos eledellel tápláltatott, 40. Eftendeig kopás és szakadozás nélkül való köntösökben járatott, Nappal ködnek és füstnek, Éjjel tűznek Orlópa alatt hordoztatott, a' mindeneket látó és igazgató ISTENTől, és az Ő Felsőge mindeneket látó femeitől.

Erről téfnek bizonytságot az ISTENnek Sz. Emberei: *Jákób* 1 Mós. XLIII. *József* 1 Mós. XLV. *Dávid* 'Sólt. CXIII: 45. A' ki a' mindeneket látó és igazgató ISTENről ilyen *Confessiót* téfzen: *Fel-magaftaltatott az UR minden Pogány Népeknek felette, és az Égeknek felette az Ő Ditsősége. Kitsoda hasonlatos a' mi URunkhoz. ISTENünkhez? Ki a' Magasságban lakozik, és Magát le-botsáttya, hogy mindeneket lásson az Égen és a' Földön. 'Sólt. CXXXVIII. Na-ha ül nagy magassan, de lát nyilván alatt valókat 's a' t.*

Tégyük előnkbe ama' nagy Hitű Ábrahámot, 1 Mós. XXII: 5. Vízí az ő egyetlen egy *Isákját* meg-áldozni, annak vállára rakja a' fát, maga, kezében vízí a' tüzet és a' fegyvert 's úgy mendegelnek ketten. Meg-főllit-tya *Isák* az ő édes Attyát Ábrahámot. Imhol édes Atyám a' tűz és a' fa; de hol vagyon az Áldozatra való állat, azt feleli Ábrahám 8. אֱלֹהִים יְרָאָה. Az én ISTENem meg-láttya az Áldozatra való állatot. És mikor már el-jutottak volna az helyre, melyet az UR mondott vala, kéfízte ott Ábrahám Oltárt és a' fát reája raká, és meg-kötözé *Isákot* az ő Fiát, és fel-veté az Oltarra a' fán fellyül, és mikor le-akará vágni, hogy meg-áldozza, lát egy

lát egy Kost, hogy hátra meget meg-akadot a' fövényben, meg-tartóztatik fegyveres keze a' mindeneket látó ISTENTől, 's nevezi azt a' helyet ilyen nével יְהוָה יְהוָה A' JÉHOVA meg-láttya, vagy: Az UR gondot viél. Azért mondják: *Az URnak Hegyén gondot viselnek.*

A' melly rövid; de fontos Igékben, minden kétséges ki-menetelű dolgokban és nyomorúságokban biztat és bátorít a' mi Hitbéli Atyánk Ábrahám az ISTENnek kegyelmes jelenlétével és gondviselésével, és emelgeti a' JÉSZUSban hívőknek reménységeket, egy bizonyos helyen a' JÉSZUSnak minden bizonnyal leendő meg-áldoztatásával.

Hogy azért mind ezek az Igék; mind pedig az *Helvetica Confessione*ban, az VI-dik. Rétben, az ISTEN GONDVISELÉSÉRŐL való *Tracta* világosabb lehessen; a' Magyarázatban ezekben gyakoroljuk magunkat.

I. Lássuk-meg TEXTUSunknak betű szerént való értelmét, azután Lelki értelmére lépünk által egy két főval.

II. Fontoljuk-meg vékony tehetségű elménkkel az ISTENI GONDVISELÉSÉRŐL való Tudományt.

A' TEXTUSnak világosításában betű szerént így mehetünk elő. Ha meg-tudjuk

1. *Kitsoda a' álló Személy?*

2. *Mit mond?*

3. *Mitsoda Hegyre vagyon a' tzelozása?*

I. *Kitsoda a' álló Személy?* E' volt a' Tharé Fia, ama' Cháldeus Ábrahám, a' ki elsőben Ábrámi nevezetet visel vala; de annakutánna, a' bálványozásnak helyéből Ur-Cháldeából ki-jöven és az ISTENnek barátságára fel-vétetvén Ábrahámi nevezetet viselt אַבְרָם annyit téhen mint Atya, אֵל annyit mint *Excelsus* אֵלִי, mint multi-

multitudo, vagy az Arabiai főből *Rábámon* a' melly annyit tézen, mint *Numerositas*, mellyből az *İbetü* ferkeztetett az *Ábrámi* nevezetnek közepére és így lett *Ab-rabám* olyan Atya, a' ki Lelki és Testi Magzatokkal nagyra emeltetett és meg fokasított. A' ki-is a' *Rab-binusok* szerint tiz meg-kísértetéseik között, nagyobb kísértetet nem szenvedett, mint mikor a' mondatott ö-néki: *Végyed a' te egyetlen-egyedet*, mert ha több lett volna, azok közzül egyet könnyebben ki-fakaszthatott volna. *A' te Fijadat*, nem barmodat, vagy egyéb marhádat. *A' kit te keretk*, mint tégedet meg-betsüllett engedelmes Fijadat, *A' te Psáknak* 's a' te vígaságodat. *Áldozd-meg*, 's te magad öld-meg és tedd hamuvá. *Mostan*, az az ez éjtzakán, és ez órán. Bóldog ISTEN! melly nagy a' kísértet. 1Mós. xv: Réf. Magot ígért vala nékie az ISTEN; sőt arra kötelezte vala az ISTEN magát hogy azt meg-fokasítaná mint az Égnek Tsillagjait, mostan pedig azt mondja: Ölje-meg a' maga kezeivel, nagy ez az Hit, erős ez az Hit; mivel kételkedhetik vala; hát ha a' Sárántól meg-tsalattatik; de fejet hajt az ISTENnek, 's ISTENi Gondviselésre bízza magát, el-hitetvén magával, hogy a' holtból-is elevent tehet az ISTEN, és a' maga ígéreteinek meg-felelhet.

II. *Mit mond?* יהוה יראה. Az UR gondot visel. Fellyebb. 7. 8. ezzel a' nevezettel él az ISTENnek יהוה *İllohim* az *Elohim* meg-láttya, itt pedig ezzel יהוה, a' mellyet a' 'Sídók ekkor nem akartanak *usurpálni*, hanem az *Adonajt*, 11Mós. vi: 2. a' mondatik: *Meg-jelentettem magamat Ábráámnak, Psáknak és Jákóbnak a' mindenható erős ISTENnek nevében; de az én JÉHOVAi nevemben nem jelentettem-meg magamat nékiek.* Ehez már fokot szólhatnak,

nek, hogy t. i. a' JEHOVA nevezet akkoron-is *usurpa-*
 tatott, ha ehez a' Papi *Cathedrához* illenék. *ELOHIM*nek
 nevezte fellyebb *ψ. 8.* A' mellyel fel-tötte, hogy ez,
 az ő fővetséges ISTENE, a' ki ő velle fővetkezett,
 a' ki *Numen Colendum, Cultus divini objectum*, az ISTENi
 tiszteletnek tzélja a' mellyre ő ki hivattatott a' bálvá-
 nyozásból helyéből, Ez az *Elobim* pedig, nem tsak
 egy főmély, hanem Atya, Fiú és Sz. Lélek, a' kikben
 áll az ő idvezítésének *Fundamentoma*, a' ki teremtette
 a' Mennyet és a' Földet *1 Mós. בארשית ברא אלהים* a'
 mint fordítottam. *Kezdetben teremté az ISTENek s' a' t.*
 De jegyezd-meg, hogy Obadiásnál *ψ. 1.* az ISTENnek
Jehova neve az *Elobim*nek *punctum*ival tétetett-le יהוה a'
 mellyel az ISTENi Személyek *pluralitassók* fejeztetett
 ki ugyan; de egyfzersmind egy állatuságok-is, mint
v Mós. vi: 4. יהוה אחד יהוה אלהים a' JEHOVA a' mi IS-
 TENünk egy JEHOVA, az első JEHOVA az ATYA, az ELO-
 HIM, a' FIU és a' SZ. LÉLEK *echád JEHOVA*, egy IS-
 TENi Termézetiek és Állatuak, mindenik JEHOVA;
 mert ha ez három nevezetek alatt, tsak az ATYA fe-
 jeztetnék ki, tsak olyan fordítás volna, mintha azt
 mondaná valaki: *Dávid a' mi Királyunk egy Dávid.*

De már a' TEXTUSban, nem tsak *Elobimi* hanem
JEHOVAi nevezet alatt-is ki-fejezi Ábrahám az ISTENT,
 midőn azt mondja: יהוה יראה JEHOVA olyan ISTENT
 téfzen, a' ki vólt, vagyon, és léfzen, a' ki vólt a' ma-
 ga ígéreteiben, vagyon azoknak bé-telleyesíttetéseiben, és
 léfzen-is az ítéleteknek el-követéseiben. E' gondott vi-
 fel az az bé-telleyesíti a' maga kegyelmes ígéreteit az ő
 Fija P'sák aránt.

Vallyon ezzel az Hittel telleyes és biztató mondás-
 sal, nem az ISTEN meg-lelt jóakarattyát emlegeti-é?

Mintha mondotta volna Ábrahám: *Édes Fijam gondot viselt az UR, az Áldozatra valóról; vagy vallyon nem jövendőre néző könyörgő Profétzia-é ez Az UR gondot viselleyen az ő Népének Áldozattjáról jövendőben?* Koránt sem akármit mondjanak némelly Tudósok; hanem egyenesen meg-fenekelteti magát, abban Profétziai Lélek által, úgy hogy, el-hitette magával, hogy az ISTEN mind magáról, mind az ő Fijáról, mind pedig *posteritásáról* gondott visel, *etiam in extremis angustiis* 'Sólt. xxxiv: 20. 'Sólt. LXVIII: 21. Esa XLIII: 2, 3. Szólhárnék arról én itt, hogy *enallage* nintsen, melly *zerént a' futurum a' praeteritum*ért vétethetik; de a' nem ide való, hanem azt fontoljuk meg.

III. *Mitsoda Hegyre vagyon, itt a' szélezés Lelkiképen?* mert azt mondja: *Az URnak Hegyén gondot viselnek.* Minthogy sok Hegyek voltak Judeában nehéz meg-határozni, hanemha a' KRISTUS meg-áldoztatására Lelkiképen magyarázom, a' *Calvariára* vagy *Golgotára*, így gondolkozván; hogy Ábrahám nem csak Attyok lévén a' Hívőknek, hanem egyúzersmind Proféta is 1 Mós. xx. 7. Profétziai Lélek által nézett amaz áldott Bárányra a' JÉ'SUSra, a' ki az igaz *Isacidák* helyet meg-áldoztatának *Job. viii: 56.* Ábrahám a' ti Atyátok örvendezett, hogy *látná az én Napomat, látta és örvendezett; ignoti autem nulla cupido,* az a' Nap a' KRISTUS Napja vala

URnak Hegyének mondatik pedig az az Hegy, mert az ISTENnek Angyala-is az UR azon jelent vala-meg.

Ez a' szóllás hát: *Az URnak Hegyén gondot viselnek,* annyit-is tézen ugyan: Mikor legnagyobb nyomorúsága nyomja az Embert; de ő az ISTENben reméni, akkor

akkor ki-nyilatkoztatja ISTEN a' maga jóakarattját; mint *Virgilius* mondotta: *Fata viam inuenient*. De annyit-is: Hogy az UR ezután-is *I'sák* helyet; 's a' maga népe helyet, a' mellynek *Typusa* vala *I'sák* az Áldozatra valót el-kézíti a' Golgota Hegyén, t. i. ama' Lelki Bárányt; az UR *JÉSUSt*, és ott meg-áldozza a' maga népének meg-fabadíttatásául.

Végyük fel már tzelünk fzerént az Isteni Gondviselésről való Tudományt és arról álljunk bővebben, még pedig ezek fzerént a' *punctumok* fzerént:

α. Vagyon-e Isteni Gondviselés?

β. Mi az Isteni Gondviselés. γ. Mi ennek Objectuma?

δ. Hány Réfekre hasad-fel az Istennek Gondviselése?

α. Vagyon-e Isteni Gondviselés? Jegyezd - meg előre K. O. hogy a' *Philosophusok* háromfelé szakadtanak ebben a' dologban vagy materiában; mert az egyik *réfke simpliciter* tagadta az Isteni Gondviselést ezen a' földön; úgymint: *Melius*, *Protogoras*, *Democritus*, *Epicurus*, és az ötet Követők. A' másik Réfke, melly *Stoicusokból* állott, azt mondotta: hogy az a' Gondviselés nem egyéb; hanem a' dolgoknak eleitölfogva fzeros egyben való köttetése, a' mellyből következnek mindenek, főt még az ISTENT-is ez alatt lenni és ettől függeni mondják. Az harmadik Réfke azt mondotta: hogy az ISTEN ugyan mindeneket femlél, de nem érkezik mindenekre, hanem az ő boltozatján lévő tsillagzatoknak adott olyan erőt, hogy azok a' magok *influentiájok* által fokot használhatnak és árthatnak. *Averroes* és a' *Peripatheticusok* ebben az értelemben vóltanak.

Mit mondunk ezekre? hanem csak azt: Ha az ISTEN teremtett mindeneket, bizony gondja is vagyon a' maga teremtetéseire. Innen *Augustinus Afrikának Hippó nevű Anya-Városának Püspöke*, és az ő kedves Tanítványa *Prosper Episcopus Rhégiensis*, meg-egyezett akaratból azt mondották: *Nihil est in ista amplissima Republica, quod non a summo Imperatore jubeatur, vel permittatur.* Így végyük-fel a' dolgot.

(1.) Az ISTEN *Perfectissimum Ens*, Tökélletes Valóság, vallyon hát csak *ociose* ülne-é? Vallyon csak a' teremtett Állatokra bízna-é magát?

(2.) Minthogy a' Teremtett-állatok semmiből teremtetek, ha *Providentia* nem volna, ismét az ő semmiségekre *relabálnának*; sőt e' Világ egy szempillantásig fenn nem állhatna, és így a' *Conservatio altera*, vagy *Continuata creatiónak* méltán mondatik.

(3.) Nézzük-el ezt a' nagy Világot, ebben a' fok és külömb-külobb teremtett dolgokat, azoknak szép renddel egyben lett szerkeztetéseket, vallyon ennyi ezernyi-ezer Eftendőktől fogva, ha az Isteni Kéz által fenn nem tartattanak volna, meg-állhattanak volna-é?

(4.) De gondoljuk-el a' Lelki-esméretnek *d'clamen* nyeit, ha a' dolgok *casu* és *fortuna*, történetből lennének és az Isteni Gondviseléstől nem függenének, miért félne az Ember a' vétkeknek emlekezetétől? Miért hogy az Emberek.

Ad omnia fulgura pallent

Quum tonat exanimis, primo quoque murmure cæli.

Mind ezek felett az ISTENnek Bezéde arra igazít bennünket, hogy légyen *Isteni Gondviselés*. Lásd meg a' Szent

a' Szent Írásbéli bizonyságokat az *Helvetica Confessio*ban, a' többi között 'Sólt. cxiii : 45. 'Sólt. xciv. 's a' r. Mit hozok innen ki? hanem azt; hogy a' ki tagadja az *Isteni Gondviselést*, az ISTENT tagadja. *Lucilius Balbus* a' *Stoicusok* között Lelki esméretiben meg győződött lévén, erre fokada-ki: *Si quis in aliquam domum vel Gymnasium venisset, et ibi multorum rationem videret, statim sibi persuaderet, esse ibi aliquem, qui illis omnibus praeest; multo magis in mundo in tantis motibus necesse est, ut ab aliquo moderentur.*

6. Mi az *Isteni Gondviselés*? Az *Helvetica Confessio* szerint a' bölts ISTENnek mindenható ereje, a' mellyel mindenek az Égben és a' Földön tartatnak és igazgattatnak, vagy bővebben hogy az *Heidelbergai Catechismus* szavaival éljek: Az ISTENnek mindenütt jelen lévő ereje, a' mellyel a' Mennyet, a' Földet minden teremtetett állatokkal együtt mintegy kézen fogva tartja és igazgatja, úgy hogy mindenek nem történetből és szerentséből, hanem Atyai tanácsából és akaratjából legyenek. Ezt csak azzal erősítem-meg, a' mit *Hakaliás Fija Nébemiás* mond vala IX Rész. 6. *Te vagy csak egyedül UR. Te teremtetted az eget és az egeknek egetit, és azoknak minden sokaságos seregeit, a' földet és a' mellyek a' földön vagynak, a' tengert minden benne valókkal egyetemben, Te tartod mind azokat. A' holott mind a' Lelkes, mind pedig a' Lelketlen állatok befoglaltatnak; a' mint a' Ént Nyelvben vagyon מְחִיחַ אֶת-כָּלם Tu coagmentas haec omnia.*

7. Mi ennek az *Isteni Gondviselésnek* Objectuma vagy *Materiája*? Minden. Az Ég, Esh. xl : 26. Az *Angyalok*, 'Sid. 1 : 14. Az *Emberek*, 1Tim. iv : 10. A' *Béstiák*,

'Sólt. civ. *A' Füvek*, Mát. vi. *A' Történet* *ferént* *valók*,
egy *lóval* *a' nagyobb és apróbb dolgok-is*.

Apró dolog az *Haj-fál* még *sem esik-le* az ISTEN'
akarata nélkül.

Apró dolog *a' Mezőnek-füve*, még-is az ISTEN
neveli, Mát. vi.

Apró dolog az *Hangya*, még-is az ISTEN igaz-
gatja, Péld. vi.

Nem nagy dolog *a' Verebetske*, még-is az IS-
TENnek gondja vagyon reá.

Némellyek *a' Madarak* között *férgetskékkel* élnek,
némellyek *halakkal*; hát mikor *el-fagy a' föld*, *a' vi-*
zek jegekkel bé boríttatnak *hogy tápláltatnak?* *Hogy*
él az Annyának méhében, és *tojományban lévő Em-*
brio? az ISTEN tartja és táplálja *a' maga Gondviselé-*
se alatt.

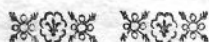
K. Hát *a' mellyek történetből* *lésznek az ISTENTől* igaz-
gattatnak-é?

F. Ugy vagyon akár mit mondjanak *Kerefityéni* ne-
vet viselő némelly Emberek, gondold-el magadban,
Az ember fát vág, ki kalad a' fejke a' kezéből, mást
meg-öl, még-is az ISTENnek tulajdoníttatik, 2Mós.
xxi: 12, 13. *A' sors valakinek kebelébe vettetik*; de az
ISTEN igazgatója, Péld. xvi: 33. *József el-adatik*,
fel-magaftaltatik, azt mondja az ISTEN' *Lelke által*,
1Mós. I: 7. 20. *Ti gonofst gondoltatok*, de az ISTEN *jóra*
fördította.

K. Hát *az Embereknek* *fabados tselekedeteit* az ISTEN
igazgatja-é?

F. Ugy vagyon, Péld. xx. *Az embernek* *fiúve* *el gon-*
dolja a' maga útát, de az ISTEN igazgatja.

K. Talán

K. Talám az egybe zürt zavart dolgok nem az ISTENről igazgattatnak?

F. Igen is az ISTENTől, mert azok egybe fedgetthernek az Isteni Gondviselés által, hogy néked úgy tetszik, nem úgy van az ISTENnél.

K. Talám az Ördögöknek és Iffenteleneknek akaratjok nem igazgattatnak az ISTENről?

F. Igen-is Ő Felségétől, nézd-meg a' déltzeg Ló akaratja ellen-is a' rajta ülötől igazgattatik.

Nagy dolgokat hallasz. K. Hát a' Bűnök az ISTENről igazgattatnak-e? ha úgy vagyon, az ISTEN a' bűnöknek oka. F. Nem, mert a' mik tselekedet fzerént léznek, azoknak oka az ISTEN; de a' gonoszok a' mennyiben gonoszok, nem léznek tselekedet fzerént, hanem engedelem fzerént; de itten-is meg-vagyon az Isteni Gondviselés, a' mint erről alább bővebben állunk. *Quo quum faciunt idem, non est idem. Bonus effectus est cause bone, malus effectus male, per accidens est bone, a' mint a' Theologusok szoktanak állani.*

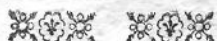
A. Hány részekre basad az ISTENnek Gondviselése?

F. Két részekre, *Conservatióra* és *Gubernatióra*, az az, *Meg-tartásra* és *Igazgatásra*.

No hát lássunk a' *Conservatióról* elsőben. Itt megjegyzem, hogy ez a' *Ló Conservatio*, nem kedvem fzerént való, hanem ha jól állhatnék deákul inkább *Servatió*nak mondanám az ISTENre nézve.

A' *Meg-tartás*, az ISTENnek olyan tselekedete, mellyel a' teremtettség állatoknak valóságokat, vagy megoszolhatatlan valóságokra, vagy Nemekre nézve füzetlenül gyakorolja, és az ő tselekedetekben való erejét meg-tartja.

Nemek-

Nemekre nézve meg-tartja a' romlandókat; úgyminnt: az Élő-fákat, Oktalan-állatokat, Embereket. *Külön-külön valóságokra nézve*; úgyminnt: az Angyalokat, Tsillagokat; 's a' t. Meg-tartja pedig vagy *Efköz nélkül*, mellyek csak egyedül az ISTEN alá vettettek, mint az Angyalok, az Ég, a' Tsillagok, vagy *Efköz által*, midőn más okok is a' Meg-tartáshoz járúlnak, így tartja a' bölts ISTEN az Hóld alatt valókat; mert ezek egymás fölgálatjával élnek. Hogy ilyen *Meg-tartás* legyen a' Szent Írás bizonyítja, 'Sólt. xxxvi: 7. *Te U-Ram meg-tartod az embert és a' barmot.* 'Tsel. xvii: 28. *Ö benne élünk, mozgunk és vagyunk.* Ezt bizonyítják a' Teremtett-állatoknak *imbecillitasok*, a' mellyek magoktól egy üempillantásig-is meg-nem állhatnának, de (2. Ugyan azoknak az ISTEN-től való *dependentiájok*.

Ez a' *Meg-tartás* pedig nem abban áll, mintha csak fém-mel tartaná a' bölts ISTEN a' dolgokat; hanem abban, hogy az ő állapotjokban hathatósan tartja, és a' Teremtéstől csak annyiban különbözik, hogy fém-miből nem jönnek-ki a' teremtett dolgok; a' mennyiben pedig valóságokban meg tartatnak *continua* vagy *continua Creatio*.

Nem úgy kell az ISTEN felől gondolkoznunk, mint valami *Architectus*, Áts-Mester ember felől, a' ki minnekutánna el-végezte az Épületet, belé hagyja, mert az ISTEN a' maga Gondviselését föüntelen a' maga Kezének munkáin fenn tartja.

Lássunk *Másodszor* a' *Gubernatióról*, az *Igazgatásról*.

A' *Gubernatio* az *Igazgatás*, az ISTENnek az a' bölts *tselekedete*, a' mellyel minden dolgok felől rendel, és azokat

kat az ő akara ja szerint igazgatja. Igazgatja pedig vagy *Efközök által*, vagy *Efközök nélkül*, mellyel azt bizo-nyítja-meg, hogy más okoktól nem függ. *Efközök ál-tal igazgatja*, mikor azoknak szolgálatjokkal él. Ezek az *Efközök-is* vagy *jók*, vagy *gonokok*. *Jók* az ISTEN Bezáradék hirdettetése, *Gonokok*: a' Sátán és az álnok Emberek. Ide való a' *permissio*, a' meg-engedés, mi-dön a' bűnre hajlandó Embereket, vagy az Ördögöket a' büntételtől meg nem tartóztatja; p. o. Mikor vala-melley Tolvaj meg-öli az Embert; azt a' gyűlkosságot az ISTEN engedte-meg, mert itt a' Tolvajtól a' ma-ga Kegyelme meg-vonta. (2.) A' Tolvaj elméjét az ember öléstől vissza nem vonta, mellyet könnyen meg-tselekedhetett volna. (3.) Mert a' Tolvajnak útját úgy igazgatta, hogy azt és nem más embert öljön-meg. Ezt a' bünt az ISTEN engedte-meg; de a' Sátán mes-tersége a' gonosz ember által. Hogy *Absolon* paráznál-kodott, *Absolonnak* tulajdoníttatik és *Akbitófelnek*, a' mennyiben büntettetéseére volt Dávidnak, ISTENnek tulajdoníttatik.

ELLENVETÉS: *A' ki meg-vonja az ilyen Embertől a' se-gedelmet, az annak vétkének az oka; De az ISTEN meg-vonja. Azért 's a' t.*

F. Ugy vagy on ha köteles arra; de az ISTEN ar-ra nem kötelezte magát; hogy meg-ne vonja; 's a' t. Azonban a' ki táfítja az embert a' kinek kedve nintsen a' vétékre, az a' vétéknek az oka; de az ISTEN azt nem tselekezi, azért nem oka annak vétkének.

ELLENVETÉS: *A' ki azt tanítja, hogy öröktől fogva el-rendelte ISTEN az embert a' kárbozatnak okaira, az az*
C *a' vét-*

a' vétekre, az, az ISTENT a' bűnnek okává téfi. De mi Reformatusok azt tanítjuk. Azért az ISTENT a' bűnnek okává téfjük.

F. Mi nem tanítjuk, tanítjuk ugyan, hogy a' Bűnösök a' kárhozatra el-rendeltettek; de nem azért vétkezik az ember, hogy a' kárhozatra el-rendeltetett; hanem azért rendeltetett a' kárhozatra hogy bűnös.

Hogy ide egy kevés vígasztalást tégyek, illő: Mi Reformatusok a' Bűnt, vagy *materiájára*, vagy *formájára*, vagy pedig végére nézve *concupiáljuk*; *materiájára* nézve, a' mennyiben *actus* tselekedet, *per se* nem bűn, hanem csak *actio substrata*, tselekedet, valóság, és a' felső Jótól az ISTENTől vagyon, *formájára* nézve, a' mennyiben tselekedetbéli fogyatkozás, *atazia* ragadott a' tselekedet mellé (jöllehet az-is az ISTENnek engedelmeiből és igazgatásából vagyon) e' bűn, és egyedül csak magától az embertől vagyon a' mennyiben véget nézzük, hogy a' bűn büntetés és ISTENnek ítéllete, ennyiben-is az ISTENnek tselekedetbéli és jóvaslásbéli akaratjától vagyon, p. o. az *Absolon* paráználkodása a' mennyiben vétek az *actus substratus* mellett, néki és Akitőfelnek tulajdoníttatik; a' mennyiben pedig Dávidnak meg-büntettetése ISTENTől volt. Hogy Dávid a' Népet meg-fámlálta gonofság volt és az Örögnök öftöklése, a' mennyiben pedig büntettetésére volt, az ISTENTől volt. Ezekből által láthatja akárki, hogy mi Reformatusok az ISTENT bűnnek okává nem téfjük, hanem az csak *Calumnia* mi erántunk, a' mi ártatlanságunkat az ISTEN jobban-is világosságra hozza.

Ezeket így fontolván azt kérdem már utóllýára:
Hát

Hát ugyan igaz-e az, hogy az ISTEN concurrál, mikor az ember a' véket tselekezi? E. Igen-is, *concurſu praeſo particulari & ſimultaneo*; de nem úgy concurrál mint magából ki-folyó virtussal, hanem tsak akaratjával, a' mennyiben maga indítja és folytatja a' *motuſt*. Hogy hogy? (1.) *Permittit*, meg-engedi a' bünt; de itt a' meg-engedés nem *adprobáltatása* a' bűnnek. (2.) *Conſervat facultatem*. (3.) *Offert occaſionem*. (4.) *Diabolo habenas laxat*.

Elméket bádgyasztó nem kitsíny dolog, ezt a' nagy mélységű Tudományt lábolgatni, és egész ſzemfülséggel körülötte forgolódni. Ihon egy felől azt tanítjuk, hogy az ember magától meg ſem mozdúlhat, még-is az Isteni engedelem alatt ſabadon tselekezi a' bünt; más felől, hogy az ISTEN tiltója és meg-büntetője a' bűnnek; hogy hogy férkeztethetjük ezeket egybe? én módját nem láthatom világosan által, hanem fel-kiáltok Szent Pállal, Róm. xi: 33. *Oh ISTEN böltséſégének és tudományának mélységes gazdagsága, melly végére mehetetlenek az ő útai*. Nagy dolog még ez-is: Egyfelől ſabadtságot adott az ISTEN az embernek a' büntételre, másfelől *dependens*, egyfelől öröktől fogva el-rendelte a' bűnöket, még pedig bizonyos végekre, és hogy az ő Felsége akaratja nélkül egy-is ne mehessen végbe; másfelől gyűlöli és tiltja azokat, hogy mentjük-meg itt az ISTENT? Erre tsak azt mondom, hogy az ISTEN ſemmiképen nem oka a' bűnnek, akár *phyſice*, akár pedig *ethice* gondolkozunk; mert ő Felsége az embernek adott ſabadtságot meg-tartja, abban a' mi jó tselekezi, és az tizta mint a' fényes Nap, hogy a' maga ſúgarit még-homályosítatása.

tatása nélkül mindenekre ki-terjeszti, 's meg-nem mots-
koltathatik. A' mi *aropia* e' mellett a' tselekedet mel-
lett vagyon az Embertől magától vagyon.

T U D O M Á N Y.

*Semmi dolog nem eshetik ezen a' Világon, a' mellyre
az ISTENnek Gondviselése ki-ne terjedne. Ezt bizonyítja a'
Szent TEXTUS. Ezt bizonyítják sok fent Írásbéli Lo-
cusok. Ésa. XL: 26. Emeljétek-fel a' magasságba a' ti fe-
meiteket, kitsoda teremttette azokat. Az ő nagy hatalmas-
sága és erőssége miatt csak egy hiujuk sütsen. 'Sid. I: 3.
Mindenekezt tart az ő hatalmas befédevel. Tsel. XVII: 22.
Az ISTEN nem mekke vagyon mi tőlünk, y. 28. Ő benne
élünk, mozgunk és vagyunk. 'Sólt. CIV: 13, 14, 15, 16.
Olvasd-meg ismét Tsel. XIV: 17. Sir. III: 37, 38. Ki-
tsoda parantsolatjából vagyon valami, ha az UR nem pa-
rantsolta? Mát. x: 29, 30, 31. Jér. XXIII: 24. Ésa. LXV: 1.*

Oka ez, (1.) Mert ha így nem volna, mindenek,
minthogy ISTEN nélkül semmik, tehát az ő semmi-
ségre vízfűa térnének, kell hát Isteni Gondviselésnek
lenni. (2.) Mert ha ez így nem volna, minden dol-
gok az ISTENTől *independensek* volnának.

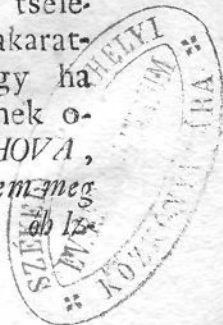
Tsudálkozom hát én méltán az hazontalankodási ak
Lelkével el-töltözött *Epicureusok*on, a' kik csak a' tör-
ténetnek tulajdonítanak mindenekezt. A' magokat meg-
nem ezméllő *Stoicusok*on, a' kik a' magok semmire va-
ló *Fatumjok* mellett hartzolnak, melly alá az ISTENT-
is vettetni láttatnak. Tsudálkozom másfokon-is, a' kik
az Isteni meg-foghatatlan Kéznek *præjudicálnak*. De mit
tétováznak a' Kerebtyének között azok, a' kik a' me-
dia

De Scientiától függeztik-fel az ISTENnek gondviselő erejét; t. i. a Decreto conditionato. Hogy nem fűnnek-meg bennünket Jugillálni azok-is, a' kik mi arántunk azt mondják, hogy mi a' mi tudományunk férént az igaz és tökéletes fentességű ISTENT a' bűnnek okává téfjük, és a' mi életünknek-is meg-határozatását tsak az ISTENnek tulajdoníttjuk.

De nevezetesen tsudálkozom mi közöttünk Reformatusok között azokon, a' kik a' féréntének sokat tulajdonítanak, nem tudják bár tsak azt magok eleiben tenni. *Fortuna volubilis errat.* A' mint Boetius írja, *Fortuna cum blanditur captatum advenit.* Ha inyek férént nem esik a' korszka, mindjárt békételenkednek, dolgaikban kétségeskednek, és még az ISTENhez-is hálaadatlansággal viseltetnek.

Meg-ütköztem azokban az Reformatusokban-is, a' kik közzül némellyek fémtelenül azt mondják, tréfából-e vagy valóságból, vagy pedig másoknak való bizelkedésből. (1.) Ha az ISTENi gondviselés alatt vagyon minden, az-is hogy én bünt tselekedjem, azt én el-nem kerülhetem, nem illik bát, hogy az ISTEN azért engemet meg-büntessen. De az illyennek én azt mondom: hogy ámbátor Isteni gondviselés nélkül ne légyenek a' büntételek; de ugyan tsak az illyen ember, nem az ISTEN' akaratját, hanem a' maga indúlattját téfzi, és az ő tselekedetei ellenkeznek az ISTENnek ki-jelentetett akaratyával. Gondollya-meg az illyen magában, hogy ha magát fel-nyílt fêmeivel meg-femléli, büntetésének okait magában fel-leli; mért maga mondja a' JEHOVA, Ezék. xxxiii: 20. Mindeniteket az ő útá férént ítélem-meg

őb Izraelnek Háza! (2.) Ugyan csak azt vitattyák: *Ha az Isteni gondviseléstől vagy, hogy én itt, avagy amott légyek, és életem balálom ott legyen, mi haszna hogy én az balált és egyéb veszedelmet kerülöm; akár mint kerüljem, csak belé kelletik nekem abba esnem; De erre az ilyennek azt felelem: Certitudo finis, non tollit necessitatem medicorum.* Tudom én-is bizonyosan, hogy meg-kell halnom; de azt-is tudom, hogy az Éfközökre-is el-rendelt az ISTEN, a' mellyekkel kell élnem; nem illik hát temerariuskodnunk, agyaskodnunk, és az ISTENT tentálnunk. (3.) Még ezt-is hozzá töldják: *Ha az Isteni gondviseléstől függ minden a' mit tselekezem; én bizonytalan lélek minden dolgaimban, Fók-é! vagy Szerentsétlenek azok?* Én erre csak azt mondom: Hogy mind a' Jó, mind a' Gonof az ISTENTől vagy, Ésa. xlv: 7. *Én JEHOVA formálok a' világosságot, én teremtem a' sötétséget, az az tsinálom a' békeiséget és formálok a' gonofot.* IImét Ámós. iii: 6. *Avagy léken-é olly gonof a' Városban a' melyet az ISTEN nem ferzene?*

Vonnyátok-ki már ti-is velünk ellenkező Kerefityének ellenünk készített éles fegyvereteket, hozzánk vagdalhattok; de talám meg-nem sebeshíthettek az Isteni Gondviselés aránt való értekezésünkben.

Sokan azt mondják: (1.) *Hogy az ISTEN az apróbb dolgokra nem visel gondot. Non vacat exiguis rebus adesse Fovi,* mert igen kerdé dolog volna ollyan *Suprema Majestas*nak mindenütt ott lenni.

F. Ha teremttette az ISTEN, gondot-is visel reájok,

jok, mint vala fellyebb. (2.) *Hízem az Ökrökre nintsen gondja.* 1 Kór. ix: 9.

F. Nem azt tézi, mintha nem volna gondja; hanem a' mint a' *Contextus*ból ki-jő, nintsen gondja fellyebb, mint az ISTEN' Szolgáira. Ha a' Törvényben az vagyon: *Ne kösd-fel a' nyomtató ökörnek lábát*, mennyivel inkább kell az ISTEN Szolgáinak az *Évangéliom*-ból élniek.

Sókan azt-is mondjátok: *Hogy nem határozta-meg ISTEN azokat, a' melyek az embernek szabadságától függenek, mert ha meg-határozta, mi Stoicusok léfünk.*

F. Nem léfünk, mert mi velünk-is nem úgy bá-nik ISTEN, mint oktan-állatokkal, nem-is kénseríti a' mi akaratunkat, hanem *convenienter nature nostre agit.*

De még ezzél-is *sugillátatik*: *Ha mi az Isteni Gondviseléstől függünk, hafontalanok a' mi Könyörgéseink, és a' mi Consiliumink, mert csak az Isteni Gondviseléstől kell mindeneket várnunk.*

F. Nem hafontalanok, mert ezek: *Sunt media subordinata, coordinata & subordinata non pignant*, mivel a' mi kívánságunk fzerént fokszor bé-tellyesíti az ISTEN Ö Felségére bízott dolgainkat, nem-is arra való a' mi Könyörgéseink és *Consiliumink*, mintha mi eleiben főkni kívánnánk a' mi ISTENünknek arántunk el-intézett gondviselésének; hanem minthogy Ö Felsége parantsolta, hogy Könyörgéseinkkel Ö Felségét megkeressük, ebben mi Kerefnyéni kötelességünket téfzük.

Itt már el-kellene hallgatnom a' régen meg-döglött
Mani-

Manicheusokat, Simonianusokat, és Priscillianusokat; de minthogy maradékjokban meg-elevenedtenek, méreggel meg-kent és ellenünk ki-vont egy két fegyveretskéjeknek éleiket meg-tompítani kívánom. Így vag-nak hozzánk, ebben az Isteni Gondviselésnek drága Tudományában, hogy t. i. mi semmiképen el-nem kerül-bettyük, akármellyfelé mennyünk, hogy az ISTEN a' bün-nek okának ne mondattassék.

(1.) Mert az ISTEN maga *parantsolta Sémeinek* 2Sám. xvi: 10. *Hogy átkozza-meg Dávidot vagy fidalmazza.*

F. Ugy vagyon, hogy *parantsolta*; de mint *pa-rantsolta?* úgy mint *Judex*, a' ki Dávidot az ő tsele-kedett bűneiért meg-látogatni kívánta. Szállj magadban Kegyes Olvasó. Ha látta volna Dávid, hogy Sémei-nek jóvallásképen *parantsoltatott* az ő fidalmaztatása, örömeit el-zenvedte volna; nem hagyta volna meg a' maga Fijának Salamonnak, hogy az ő halála után meg-büntesse Sémeit; Fel-gerjedett azért Sémei mint a' ki-nek ellensége vala Dávid; az ISTEN-is alkalmatossá-got szolgáltatott néki. Innen Dávid azt mondja: *Az UR botsátotta én reám, hogy az ő átokkal, fítokkal el-töl-tett fírvét én reám ki-önténé.* Nec tamen iussione adproba-tiva; sed judiciali.

(2.) *Az ISTEN maga botsátotta az hazug Lelket Ákháb-ra, meg-tsallattatására.* 1Kir. xxii: 22.

F. Ugy vagyon; de úgy *botsátotta*, mint *Judex*, igaz Itélő Bíró, meg büntetetésére.

(3.) Hízem az ISTEN minket *tentál, kísért.* F. Igen is, de, *non tentatione Seductionis*, mint a' Sátán és a' gonof

goncz Emberek, hanem *probationis*.

(+) Ugy de, mit mond maga az ISTENnek Embere, *Jérém. xx: 7. Meg-tsaliál URam engem', és meg-tsallattam.*

E. A' 'Sidó Nyelven így vagyon פתחני ארד פתחני *perlexisti me et perleclus sum פתחני*, de mire? arra, hogy az előmbé adott Próféziai hivatalt fel-végym és folytassam, erre vetted az én elmémet; 's a' t. Töb-beket-is efféléket ide tehetek vala, de nem tartám helyesnek, hanem már ezekből jegyezzük ezt az Istenes dolgot.

A' kegyes Ember, magát és minden dolgait az ISTENi Gondviselésre bízza ugyan; mindazonáltal a' rendes Ezközöket-is meg-nem veti; mert tudja, hogy mindenek az ISTEN' akarattyából és tanásából és fent-féges Akarattyából léznek.

*Nil cadit atque loco cedit Deus omne gubernat
Conservatque suum, quod bene fecit opus.*

Tudja, hogy az okoskodó Lelket, azért rendelte ISTEN ö beléje, hogy az eleibe *prescribált* Ezközöket meg-ne vesse. Tudja és el-hiteti magával az ISTENi Gondviselés alá magát ajánlott kegyes Lélek a' mi vagyon Szent Mát. v: 36. *Ki teremthet egy fejer vagy fekete hajfálat az ő fején az ISTENen kívül?* Tudja hogy fenki akármelly szorgalmatos gondviseléssel-is, meg-nem nevelheti egy fingel nagyobbra az ő rézének magasságát; Mát. vi: 27.

Mikor az ISTENnek kegyelmet Gondviselését, mintegy Atzél-tükört maga eleiben tézi. (1.) Az el-lenke-

lenkezőkben békességes-türessel viseli magát, eleiben tévén az ISTENnek ígéreteit, 'Sólt. LV: 23. *Vesséd az URra a' te terbedet, és ő gondot visel te rólad, és nem engedi, hogy az igaz ember mind örökké báborgattas-sék.* (2) Bóldog állapotjaiban háladatossággal, 'Sólt. CVII: 1, 2. *1Theff. v: 18.* (3.) A' következők a-ránt ISTENben meg-fenekelteti reménységét, Róm. VIII: 38, 39.

Néha ugyan meg-esik, hogy békételenkedésre fakadjanak a' kegyes Lelkek, mint *Asáf*, a' Testi erőtelenségektől viseltettek lévén; Ugyhogy azt mondják 'Sólt. LXXIII. *Hijában tartottam tiftán az én fivemet, hijában mostam ártatlanságban az én kezeimet, mert minden nap nyomorgattatom, és minden reggel ostoroztatom; de meg-ezmélvén magokat, által látták, hogy mind az ISTENi Gondviseléstől vagyom. Ha mi okait nem láttyuk-is által. A' Gonozókkal azért bánik úgy az ISTEN, hogy magok menthetetlenek légyenek; A' Jókkal, hogy a' nyomorúságok alatt meg-frisseltessenek.*

Mire valók Utóljára ezek?

Tudjátok, el-hitettem magammal Kegyes Olvasó, a' kik a' *Mathefist* tanúltátok, hogy egy *punctum*otskából fok *lineák* húzattatnak vagy *principium*ből. Ollyan *principium* (ha szabad így szólanom,) a' mi gondviselő ISTENünk; a' kiből minden Teremtett-állatok *ízopták*-ki az ő magok vagyonságokat és tápláltatásokat.

Hallottátok az Amériikai Népek felől, hogy két Élő-fák közzé fel-kötött böltső formájú Ágyakban mitsoda tsendesen nyúgoznak, akármelly felől fújják-is
a' fe-

a' félek; de nem félnek a' le-eséstől.

Mi-is Kerefityén Olvasó, amaz Örökkévaló *Principium*tól vévén a' mi Eredetünket, a' két Élő-fák, az ISTENi *Conservatio* és *Gubernatio* közzé tégyük mi magunkat, az ISTENi gondviselésnek böltsőjébe, így nem félünk a' nyomorúságnak kemény feleitől.

*Aura, sonet, tonet, unda maris fremat eas et imber,
Cui Comes est Christus nulla ruina nocet.*

Ha fínte el-nyomni láttatnak-is a' nyomorúságok, mondjuk a' Poétával:

Affulge Deus Alme mihi Te dante virebo.

Ha fégeny vagy, Gazdag a' tégedet teremtet, gondviselő ISTENed.

Ha Özvegy, el-hagyatott Árva vagy, Tanátsosod Férjed es Tutorod a' te gondviselő ISTENed. *Várjad az URat és légy erős, és meg-erössíti a' te févedet, 'Sólt.*
xxvii: 14.

Mondjad a' Kerefityén Poétával az ISTENnek:

*Quicquid ago rege queso meos dirige gressus,
Et sic me nullus terror et error aget.*

Mondjad az Ábrahám-mal minden kétséges ki-menetelű dolgaidban.

Az UR gondot visel. Gondot viselnek az URnak Hegyén.

Á M E N.

